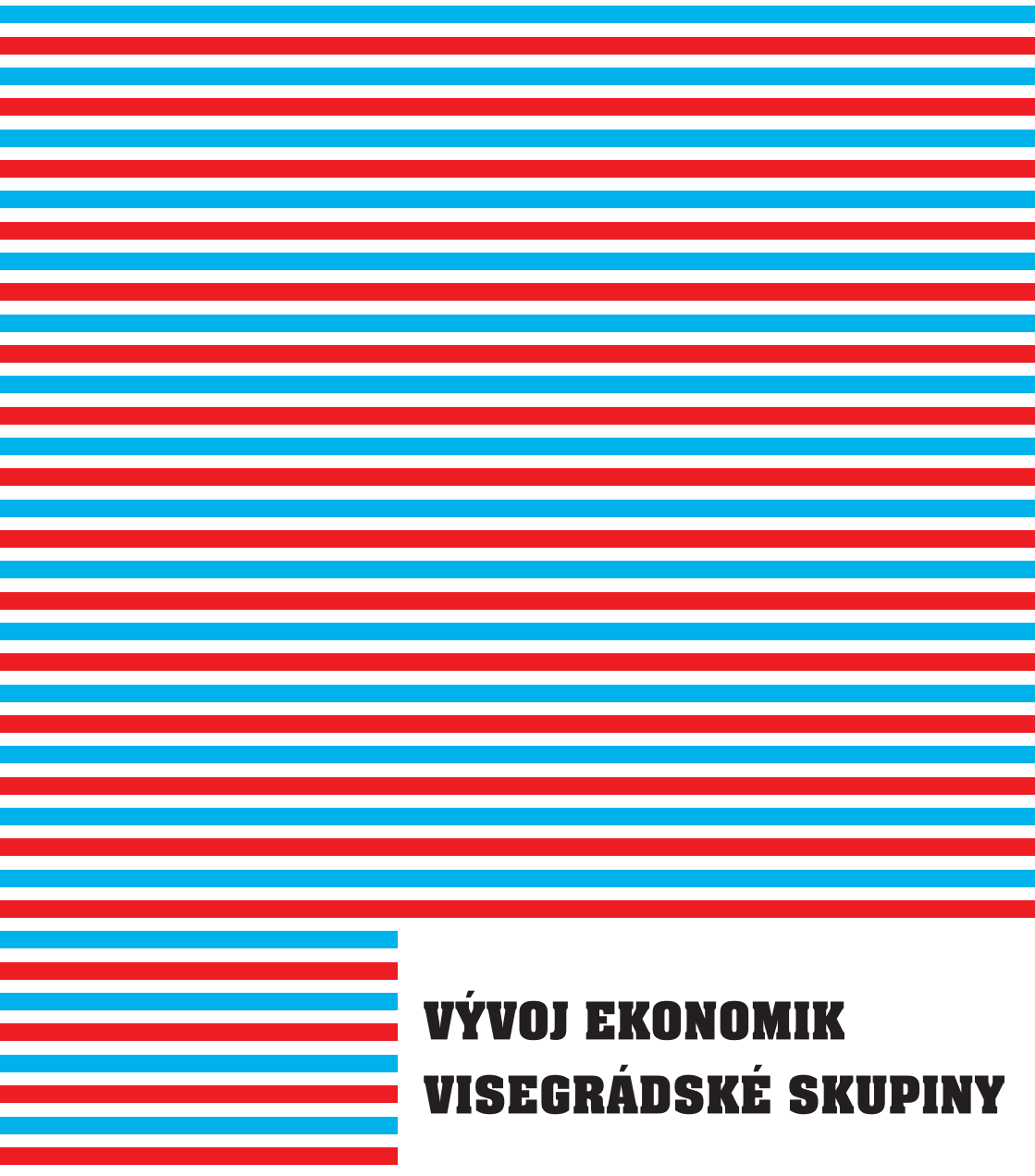

The background of the page is filled with horizontal stripes in red and blue. The stripes are of varying widths and are arranged in a repeating pattern. The stripes are more densely packed in the upper half of the page and become more sparse towards the bottom.

VÝVOJ EKONOMIK VISEGRÁDSKÉ SKUPINY

VÝVOJ EKONOMIK VISEGRÁDSKÉ SKUPINY

Posledních pět let ekonomického vývoje členských zemí, volba ekonomických politik a její důsledky - fiskální a měnová politika, strukturální reformy.

Konference se uskutečnila za laskavé finanční podpory poslaneckého klubu ELS v Evropském parlamentu.

Obsah

Ekonomika – Úvodní slovo Luděk Niedermayer	1
Základní data a doporučení Evropské komise jednotlivým zemím Tomáš Charouz	3
Ekonomiky Střední Evropy: Minulost, současnost a vybrané aspekty David Marek	9
Smerovanie slovenskej ekonomiky a členstvo v eurozóne Ivan Mikloš	19
Zaostávání Česka za Slovenskem v tempu HDP: vliv strukturálních odlišností, rozdílné ekonomické politiky nebo nahodilých faktorů? Pavel Sobíšek	24
Strukturální reformy a podpora podnikatelů jsou podle řečníků klíčové pro budoucnost ekonomik Visegrádské čtyřky Diskuze	30

Úvodní slovo

Luděk Niedermayer

Při pořádání naší první podvečerní debaty pořádané za podpory naší frakce v Evropském parlamentu – Skupiny Evropské lidové strany - na téma Energetika – hrozby a šance z konce minulého roku, jsem slíbil, že v podobných setkáních budu pokračovat. Svůj příslib jsem splnil a pro pokračování debaty jsem zvolil téma, kterým se v Evropském parlamentu zabýváme.

Není asi překvapivé, že vývoj ekonomik po krizi, obnova ekonomického růstu a rozpočtová konsolidace jsou jedním z klíčových témat ekonomických debat v Bruselu a Štrasburku. A proto jsem zvolil toto téma, se zaměřením nikoliv na celou Unii, ale na země nám geograficky a ekonomicky blízké.

Země našeho regionu prošly v minulých deseti letech dramatickým vývojem. Postupně se většina z nich stala členy Evropské Unie, některé zavedly euro a prakticky všechny byly významně postiženy ekonomickou krizí, startující v roce 2008. Některé z nich její dopady překonávají jen pomalu, jiné země poměrně rychle navázaly na předkrizový růst.

Za rozdílným vývojem zejména v posledních pěti letech pochopitelně stojí mnoho faktorů. Počínaje vývojem hospodářství před krizí a jeho strukturou, přes ekonomickou politiku během krize až po mnohdy diskutovanou politiku kurzovou.

Objektivní srovnání je tak prakticky nemožné, nejen proto, že ve hře je mnoho proměnných, řada specifických faktorů, a zejména je potřeba zohlednit rozdílné struktury ekonomik a míry jejich vyspělosti.

Přesto však srovnání hlavních ekonomických dat a zvolených politik u podobných zemí přináší mnoho informací. Nebo přinejmenším podnětům k zamyšlení.

Ekonomiky Visegrádské skupiny, tedy v abecedním pořádku Česká Republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko, se k tomuto srovnání svou podobnou historií, polohou i dosavadním vývojem nabízejí.

V poslední době se ukazuje, že tato skupina čtyř zemí se z hlediska vývoje (nejen ekonomického) v posledních dvou letech rozpojila. V případě ekonomického vývoje viditelně na dvě odlišné skupiny. Zatímco Polsko a Slovensko pokračují v růstu, zdá se, že Maďarsko a naše země se nejsou sto odpoutat od po-krizové stagnace. Přitom obě „nerostoucí“ země volí významně odlišnou ekonomickou politiku, která vychází z podstatně rozdílné ekonomické situace. A rozdíly jsou i mezi zeměmi rostoucími. Není bez zajímavosti, že v první skupině „růstových šampionů“ je Slovensko, malá a otevřená ekonomika, která přijala v obtížném momentu ekonomické krize euro, a to dokonce v poměrně silném kurzu, a Polsko, které má naopak výhody země větší a naplno využívá možnosti nezávislé měnové politiky.

Proto jen pohled do hlavních ekonomických statistik pro srovnání nestačí. Je třeba jít hlouběji, do ekonomické politiky, reforem a vývoje jednotlivých sektorů hospodářství. K tomuto srovnání jsem pozval na naši konferenci hosty, s jejichž příspěvky se díky této publikaci můžete seznámit. Slovensko je nepochybně v centru pozornosti tohoto srovnání, a mou první volbou byl proto člověk, kterého považuji za jednoho z hlavních tvůrců slovenského ekonomického úspěchu, Ivan Mikloš. A neméně rád jsem za to, že přišli pánové David Marek a Pavel Sobišek, se kterými jsem v minulosti strávil mnoho hodin nad debatami o ekonomice, a které považuji za absolutní špičku mezi českými ekonomickými experty. S faktickými daty nás seznámil jeden z mých pražských spolupracovníků, Tomáš Charouz.

Na závěr bych rád poděkoval mým spolupracovníkům z mé české kanceláře, Tereze Hager a Janě Frolcové, za organizaci dnešní debaty a paní Terezii Radoměřské, za práci TOPAZ, který diskusi zorganizoval.

Doufám, že nudná a suchá ekonomická data Vás budou v příspěvcích od našich mluvčích bavit, a že nám zůstanete nakloněni i v budoucnu.

Luděk Niedermayer je od roku 2014 poslancem Evropského Parlamentu, kde je zároveň členem hospodářského a měnového výboru (ECON), zvláštního výboru pro daňová rozhodnutí a jiná opatření podobná svojí povahou nebo účinkem a náhradníkem ve výboru pro průmysl, výzkum a energetiku (ITRE).

Po skončení brněnské Masarykovy univerzity (dříve UJEP), kde vystudoval obor teoretická kybernetika, matematická informatika a teorie systémů, nastoupil v roce 1991 do Státní banky československé (později České národní banky - ČNB). O pět let později se ve svých 29 letech stal nejmladším členem Bankovní rady ČNB. V prosinci 2000 byl jmenován jejím viceguvernérem. Funkci znovu obhájil v roce 2002. Mezi lety 2008 a 2014 působil jako ředitel oddělení consulting v české pobočce poradenské a auditorské společnosti Deloitte.

Během své práce se podílel na činnosti pracovních skupin a projektů MMF, IBRD a BIS, přispěl ke vzniku řady publikací věnovaných správě a makroekonomickému významu devizových rezerv, řízení rizik a monetární politice. Pravidelně publikuje ekonomické články a spolupracuje s neziskovým sektorem.

Základní data a doporučení Evropské komise jednotlivým zemím

Tomáš Charouz

Následující řádky představují základní trendy ve vývoji hospodářství zemí Visegrádské skupiny (V4) a přibližují doporučení Evropské komise (EK), která vznikají v rámci Evropského semestru za účelem dosažení cílů strategie Evropa 2020.

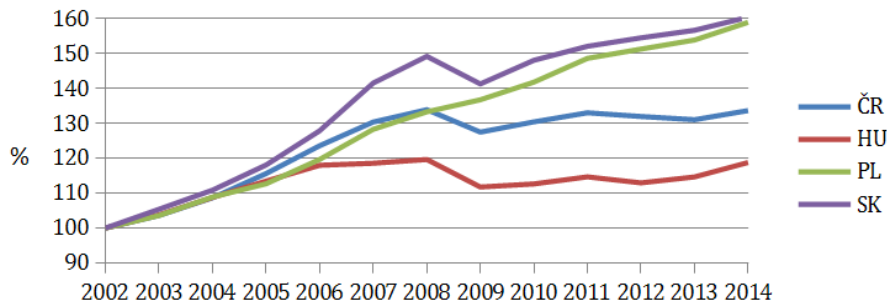
Ekonomický vývoj

Úvodem se zaměříme na vývoj jednotlivých hospodářství. Pokud uvažujeme reálné HDP a rok 2002 jako referenční, můžeme sledovat hospodářský rozvoj všech zemí, i

když ne stejnoměrný. Zejména je zajímavé sledovat vývoj Polska (PL), jehož hospodářství jako jediné v Evropské unii (EU) ani v průběhu krizových let neupadlo do recese. Za pozornost dále stojí konvergenční skok Slovenska (SK) v období konjunktury. Po krizi se mu navíc podařilo navrátit zpět na růstovou trajektorii.

Oproti tomu hospodářství Maďarska (HU) a České republiky (ČR) od roku 2008 stagnují. Současný stav vývoje HDP by nicméně mohl napovídat, že se všem ekonomikám podařilo obnovit růstový trend.

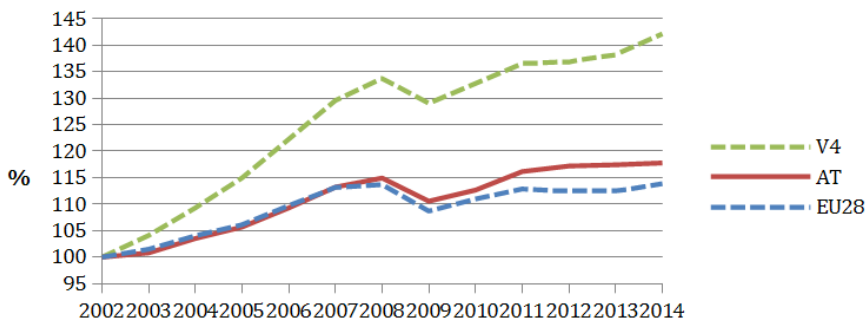
Graf č. 1: Růst báze (% reálné HDP 2002+, V4)

Zdroj: Eurostat, autor

Při hodnocení situace v evropském kontextu vidíme, že země V4 a evropský průměr konvergují. Pro zajímavost je přiloženo i porovnání s ekonomicky vyspělejším státem z regionu – Rakouskem (AT), jehož HDP se vyvíjelo v souladu s evropským průměrem.

Graf č. 2: Růst báze (% reálné HDP 2002+, V4, AT, EU28)

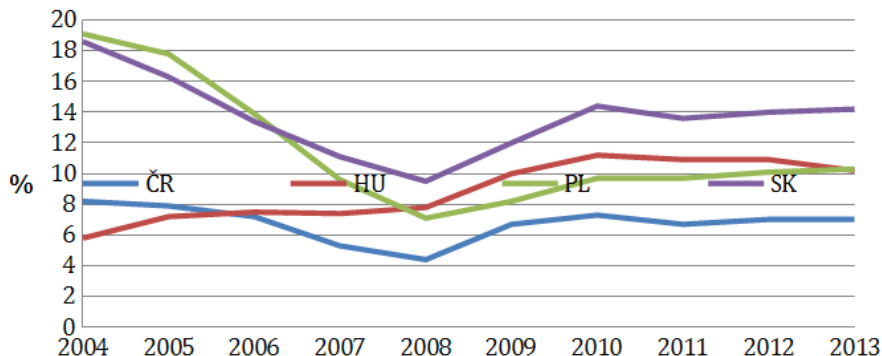

Zdroj: Eurostat, autor

U nezaměstnanosti opět sledujeme různé trendy. Nejlépe si vede ČR, která se pohybuje na 6-7 %, což je výrazně pod průměrem V4 i EU. U PL je zajímavé porovnat zejména roky 2004 a 2013, kde došlo k 9% snížení míry nezaměstnanosti. Dlouhodobou výzvu představuje nezaměstnanost pro SK, kterému se ji nedaří snižovat a v současnosti se pohybuje okolo 14 %.

V4 se s nezaměstnaností dostala na evropský průměr již v roce 2008 a od té doby postupuje v souladu s evropským trendem. To je na jednu stranu pozitivní, na druhou stranu je třeba brát v úvahu velmi vysokou míru nezaměstnanosti u jižních zemí.

Graf č. 3: Míra nezaměstnanosti (V4)

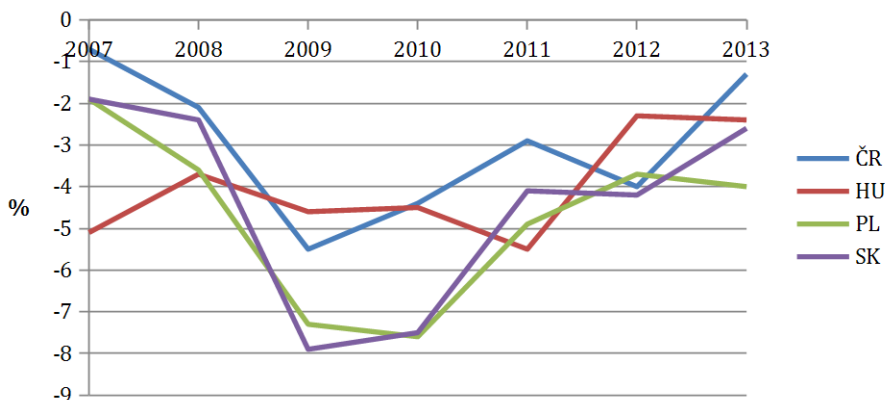

Zdroj: Eurostat, autor

U míry meziroční inflace sledujeme podobný průběh u všech ekonomik V4 a zejména v posledních letech jsou tyto země vystaveny riziku deflace.

Dále se podíváme na bilanci státního rozpočtu. V období po krizových letech se státy snaží směřovat k vyrovnaným rozpočtům, avšak s odlišnými výsledky. V současnosti je pod 3% schodkem pouze PL, a proto je předmětem postupu při nadměrném schodku. Ten byl dříve relevantní pro všechny země V4.

Graf č. 4: Bilance státního rozpočtu (%HDP, V4)

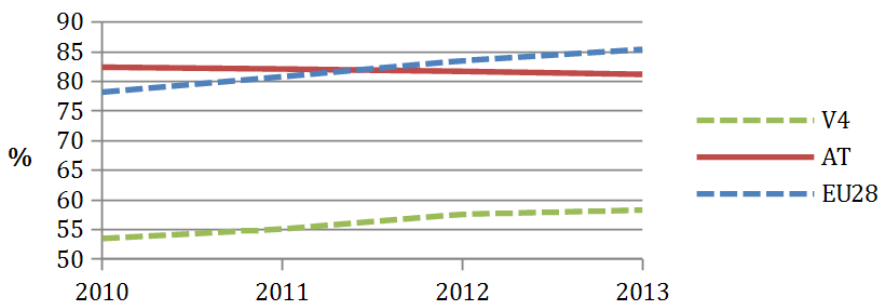

Zdroj: Eurostat, autor

Zároveň se nabízí určitá spojitost mezi výší schodku a výší vládních investic, zejména v období po krizi. Celkové investice jsou totiž ve všech ekonomikách na poklesu. Právě vláda PL se rozhodla podpořit ekonomiku zvýšením veřejných výdajů a krizovými roky se proinvestovat. Oproti tomu vláda ČR se od roku 2009 nerozhodla kompenzovat stagnující či klesající soukromé investice.

Závěrem této části se podíváme na veřejný dluh, který je u zemí V4 na kontinuálním vzrůstu. Výjimkou je HU, které nicméně výší svého dluhu výrazně převyšuje zbylé země a s průměrnou zadlužeností 79 % se blíží evropskému průměru. Zadluženost zbylých zemí V4 je v průměru pod 50 % HDP.

Graf č. 4: Veřejný dluh (%HDP, V4, AT, EU28)

Zdroj: Eurostat, autor

Doporučení EK zemím V4

Na tomto místě se zaměříme na doporučení EK pro země V4. Ta jsou každoročně zveřejňována v rámci Evropského semestru (ES) pro všechny členské státy EU. ES byl vytvořen za účelem koordinovaného postupu k dosažení cílů stanovených ve strategii Evropa 2020. Doporučení jsou vydávána EK, schvalována Evropskou radou a vztahují se na dobu 12 - 18 měsíců. Doporučení pro rok 2015 budou zveřejněna v květnu letošního roku.

Ekonomiky zemí V4 jsou si do určité míry podobné, čemuž odpovídá i vyznění doporučených zveřejněných doporučení (2011 - 2014). Řada doporučení je pro státy V4 totožného charakteru, a proto jsou zde shrnuty tematicky.

Státům je doporučováno, aby zodpovědnou fiskální politikou udržovaly zdravou fiskální situaci a směřovaly k dosažení stanovených střednědobých rozpočtových cílů.

Doporučuje se i **reforma důchodových systémů**, či jejich částí, pro lepší udržitelnost veřejných financí. Zejména je doporučováno zvýšit hranici věku pro odchod do důchodu a navázat ji na střední délku života. Udržitelnosti veřejných financí by prospěla i vyšší nákladová efektivita zdravotnictví.

Další velkou oblastí doporučení je zajištění kvalitních podmínek pro zaměstnanost. Zde je doporučováno zvýšit kvalitu veřejných služeb v oblasti zaměstnanosti a zlepšit tak podmínky pro zaměstnanost u prakticky všech skupin obyvatelstva. Konkrétně jde o mladé, znevýhodněné skupiny (např. Romy), pracovníky s nízkou kvalifikací a ženy. SK a HU je navíc doporučováno zavést daňové úlevy pro osoby s nízkými příjmy. Nezaměstnanost představuje velkou výzvu zejména pro SK, jelikož se mu ji dlouhodobě nedaří snižovat. V oblasti zaměstnanosti žen je všem státům doporučováno zajistit kvalitní a dostupnou péči o děti v předškolním věku, zejména do 3 let a případně zajistit flexibilnější formy pracovního úvazku.

Komise doporučuje zajistit kvalitnější a lépe financovaný vzdělávací systém a výzkum a pozornost je kladena primárně na vyšší a odborný stupeň. Důležité je, aby se zajistila dostatečná míra provázanosti s pracovním trhem. Na obecné rovině by školství mělo být inkluzivní a zajistit integraci zranitelných skupin, zejména Romů.

V jednotlivých doporučeních je postupně kladen důraz na zlepšení situace v sektoru energetiky. Konkrétně jde o zajištění správného fungování trhu s energiemi, lepší přeshraniční propojení sítí (SK, PL) a zavádění opatření zvyšující energetickou účinnost.

PL a HU je navíc doporučováno podnikat kroky k zajištění udržitelnosti transportního sektoru.

Komise doporučuje zlepšit kvalitu veřejných služeb, zejména v oblasti boje s korupcí a kvalitnějšího systému veřejných zakázek. Státy by měly zapracovat i na efektivitě soudnictví a lepším čerpání peněz z evropských fondů. I za pomoci výše zmíněného je doporučováno zajistit příznivé podnikatelské prostředí.

Kromě doporučení specifických pro celý region existují i vyloženě národně specifické oblasti a následující řádky zmiňují některé z nich. SK je například doporučována větší nezávislost veřejného sektoru (např. reformou služebního zákona či přijetím strategie pro řízení lidských zdrojů). PL by mělo začlenit zemědělce do společného penzijního systému a utlumit speciální penzijní systém pro horníky. V oblasti energetiky by mělo zapracovat na modernizaci a rozšíření kapacity elektráren a síťové infrastruktury. HU by mělo obnovit standardní toky půjček, zrušit sektorově specifické daně a obecně zlepšit toky financí. ČR by měla zjednodušit daňový systém, reformovat regulovaná povolání, zrušit rozdíly zdanění mezi osobami samostatně výdělečně činnými a zaměstnanci a taktéž zavést služební zákon.

Tomáš Charouz je absolventem bakalářského stupně Mezinárodních vztahů - Bezpečnostních a strategických studií na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity. Absolvoval stáže v Evropském parlamentu, na Ministerstvu průmyslu a obchodu a v akademické sféře. V současnosti je studentem magisterského stupně Mezinárodních vztahů a působí jako asistent Ludka Niedermayera pro energetická a ekonomická témata.

Ekonomiky Střední Evropy: Minulost, současnost a vybrané aspekty

David Marek

Před čtvrtstoletím nastoupily země střední a východní Evropy na cestu změn. Ve společnosti, politice a samozřejmě také ekonomice. Kam se za tu dobu dostaly? Jak se změnila životní úroveň? V jaké jsou dnes kondici a jaké mají vyhlídky do budoucnosti? Čím je lze zlepšit?

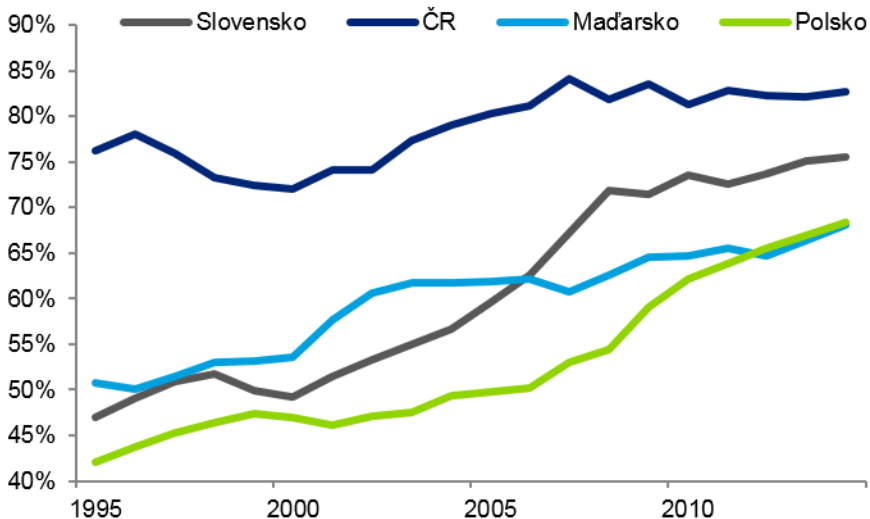
Minulost: Konvergence chudších k bohatším v rámci regionu

Na prahu přechodu z centrálně plánovaného ekonomického systému k tržní ekonomice dosahovala česká

ekonomika 65 procent úrovně Německa a Rakouska, uvádí data OECD o hrubém domácím produktu na obyvatele po zohlednění rozdílů v cenách zboží a služeb. Statistika Eurostatu, která je dnes etalonem pro srovnávání úrovně evropských ekonomik, uvádí, že v roce 1995 dosahoval HDP na obyvatele přepočtený podle parity kupní síly 76 procent průměru Evropské unie dnešního půdorysu (tj. EU 28). S výjimkou Slovinska byl zbytek postkomunistického bloku znatelně chudší a ekonomicky zaostalejší. Pokud opět použijeme HDP na obyvatele v paritě kupní síly, zjistíme, že v Slovinsko v roce 1995 dosahovalo 74 procent průměru EU, Maďarsko 51 procent, Slovensko 46 procent a Polsko jen 42 procent.

Po dvou desetiletích je sice Česká republika stále lídrem v této skupině zemí, rozdíly se ovšem podstatně ztenčily. S výjimkou Slovinska, které se vyvíjí více méně podobně jako česká ekonomika, všechny ostatní země rostou dlouhodobě rychleji. Díky tomu se Maďarsko loni dostalo na 66 procent unijního průměru, Slovensko na 74 procent a Polsko na 67 procent.

Obr. 1: HDP na obyvatele podle PPS (EU 28=100)

Zdroj: Eurostat

Současnost: Makroekonomická stabilita

Pověst regionálních „ekonomických tygrů“ si v současnosti drží Polsko a Slovensko. Podle aktuálních ekonomických vyhlídek by si nejrychlejší tempo růstu ekonomiky mělo v roce 2015 udržet Polsko. Průměrný odhad podle agentury Bloomberg počítá se zvýšením HDP o 3,1 procenta. Jen o něco pomaleji, 2,8 procenta, by měla letos růst slovenská ekonomika. Průměrný odhad pro Maďarsko činí 2,5 procenta, v případě České republiky potom 2,3 procenta.

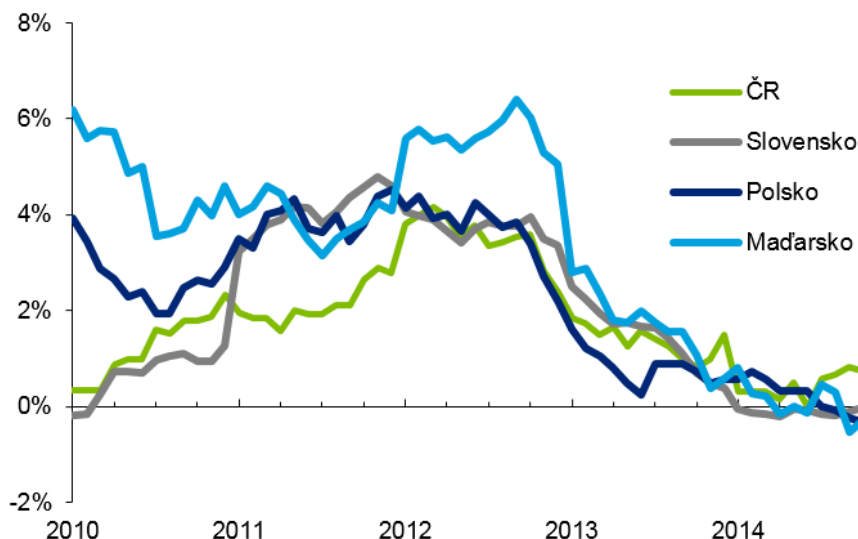
Česká ekonomika sice zaostává za svými sousedy v regionu v dynamice, vyniká ovšem v parametrech stability, z makroekonomického i finančního pohledu.

Jednou z klíčových charakteristik ekonomiky je fungování trhu práce. Středoevropské země sdílejí v této oblasti v posledních měsících shodný trend – míra nezaměstnanosti klesá. To je vcelku pochopitelné ve fázi ekonomického oživení, resp. akcelerace růstu HDP, kdy dochází k poklesu cyklické složky nezaměstnanosti. Zásadní ovšem je úroveň strukturální nezaměstnanosti. Podle odhadu OECD se těší nejnižší strukturální nezaměstnanosti Česká republika (6,3 procenta). V dalších zemích regionu je tento parametr trhu práce znatelně vyšší.

V Polsku dosahuje strukturální nezaměstnanost 9,1 procenta, v Maďarsku 9,7 procenta a na Slovensku dokonce 13,7 procenta.

Shodný trend sdílí středoevropské země také u inflace. Společným jmenovatelem cenového vývoje v regionu je pokles cen energií a potravin. Jimi způsobená deflace vyústila v deflaci v Polsku, Maďarsku i na Slovensku. Pouze v České republice je na začátku roku 2015 inflace mírně kladná, a to díky doznívání vlivu oslabení kurzu koruny intervencí ČNB na devizovém trhu v závěru roku 2013. Při hodnocení cenové stability je ovšem odhlédnout od externích cenových šoků (jako je propad cen ropy, či vliv počasí na ceny potravin). Jádrová inflace je dostatečně nízká, aby se všechny země regionu daly klasifikovat jako stabilizované z pohledu cenové stability. Na Slovensku a v Polsku činila jádrová inflace v lednu podle dat Eurostatu (HICP ex food & energy) shodně 0,5 procenta, v ČR 0,7 procenta, v Maďarsku 1,2 procenta.

Obr. 2: Spotřebitelské ceny (meziroční změna)

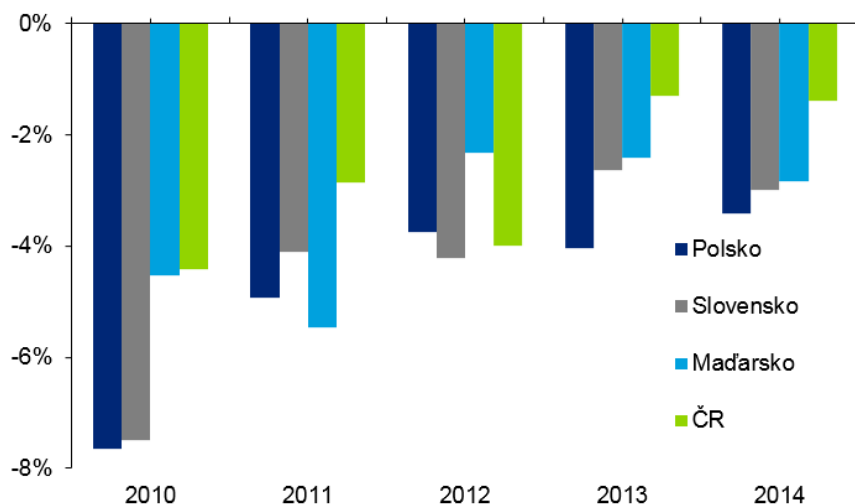
Zdroj: Eurostat

Všechny středoevropské země procházely transformací ekonomik se schodkem běžného účtu platební bilance. Příliv přímých zahraničních investic do podkapitalizovaných ekonomik vedl k dovozu nových výrobních zařízení a deficitu zahraničního obchodu. Postupně se však začal projevovat příznivý vliv těchto investic na produkci

a exportní výkonnost. Díky tomu se obchodní bilance středoevropských zemí přehouply do kladných hodnot a dokonce dosáhly takové úrovně, že převýšily odliv dividend do zahraničí, tj. cenu za předchozí přímé zahraniční investice. Negativní bilance běžného účtu platební bilance má nyní již je Polsko. Tato pozitivní změna vnější nerovnováhy snižuje riziko výrazného kolísání kurzů měn

V oblasti veřejných financí je na tom z hlediska přiblížení dlouhodobé stabilitě Slovensko a Česká republika. Podle odhadu Evropské komise by cyklicky očištěné saldo vládního sektoru letos mělo činit 1,3 procenta HDP na Slovensku, 1,7 procenta HDP v České republice, 2,4 procenta HDP v Polsku a nejhůře si stojí s 2,9 procenta HDP Maďarsko. Z hlediska výše dluhu vládního sektoru si nejlépe stojí Česká republika, její dluh na konci roku 2014 činil 44,3 procenta HDP. Polský dluh dosahuje 48,8 procenta HDP, slovenský 53,2 procenta HDP a nejhůře si i v tomto ohledu stojí Maďarsko s dluhem 73,0 procenta HDP.

Obr. 3: Saldo vládního sektoru (% HDP)

Zdroj: Eurostat

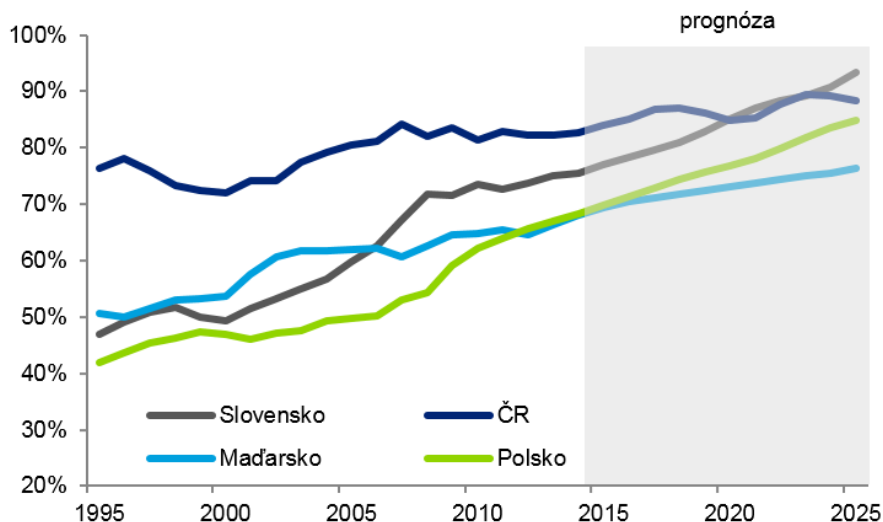
Budoucnost: Potenciální růst a konvergenční vyhlídky

Pro další vývoj ekonomik střední Evropy je klíčový vývoj jejich růstového potenciálu. Podle aktuálních odhadů růstu potenciálního produktu by měl v nejbližším období obraz jednotlivých zemí podobný jako v posledních letech. Evropská komise odhaduje tempo růstu potenciálního produktu pro ČR 1,5 procenta ročně,

pro Maďarsko 2,2 procenta, Slovensku přisuzuje růst potenciálu o 2,6 procenta a Polsku o 2,9 procenta. Budou-li pokračovat tyto tendence v následujících letech, mohou se poměry v relativní výkonnosti středoevropských ekonomik dále změnit. V roce 2025 by se mohla vyrovnat výkonnost české a slovenské ekonomiky. Obě země by měly dosáhnout 85 procent průměru EU, co se týče HDP na obyvatele podle parity kupní síly. Polsko by se v té době mohlo pohybovat na 77 procentech unijního průměru, Maďarsko na 73 procentech.

Srovnání se zbytkem Evropy má nicméně jednu vadu. Starý kontinent totiž není žádný ekonomický tygr globální ekonomiky. Naopak většina evropských zemí roste pomaleji než zbytek světa. Poslední dvě dekády rostl HDP zemí Evropské unie ročně průměrně o 1,6 procenta, zatímco globální ekonomika uháněla vpřed tempem 3,8 procenta. Klesající význam Evropy v globálním měřítku dokumentuje podíl na globálním HDP. Ten v roce 1980 dosahoval 30 procent, v roce 1990 27 procent, na přelomu tisíciletí 24 procent, v roce 2010 ale už jen 19 procent. Loni podle dat výpočtů MMF dále klesl na 16 procent. Do konce dekády by se měl snížit na 15 procent. Za čtyři desetiletí se podíl EU v globální ekonomice zmenšil na polovinu.

Obr. 4: Prognóza HDP na obyvatele podle PPS (EU 28=100)

Zdroj: Eurostat. Prognóza. Deloitte

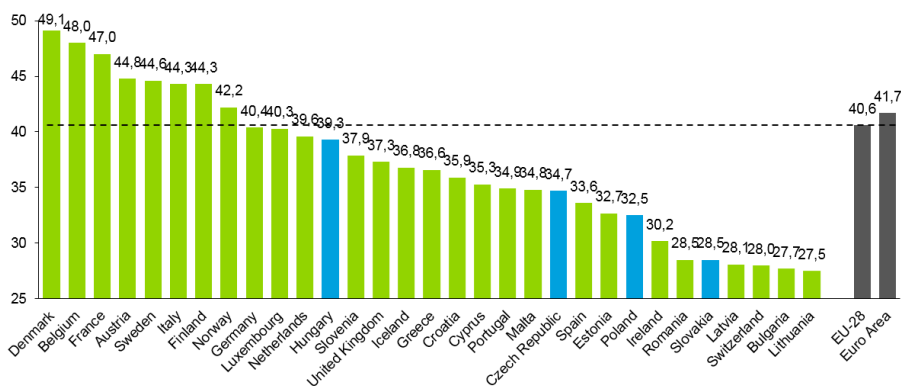
Jak přeradit na vyšší rychlost

Dlouhodobé tempo růstu ekonomiky lze ovlivnit prostřednictvím výrobních faktorů, tj. práce a kapitál, a jejich produktivity.

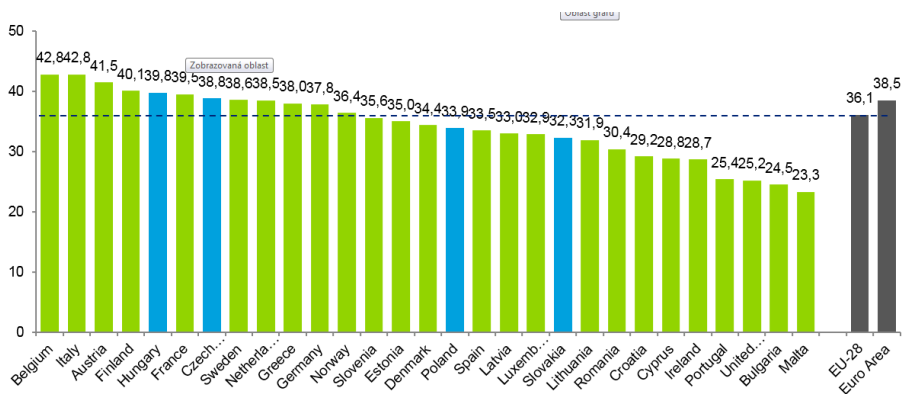
V případě práce je u všech zemí střední Evropy potřeba počítat s dopady demografických změn, zejména stárnutím populace a zvýšením míry závislosti (poměru neproduktivních a věkových skupin a počtu osob v produktivním věku. Dopady očekávaného demografického vývoje lze částečně kompenzovat posouváním věkové hranice pro starobní důchody, změnou imigrační politiky a zlepšením fungování trhu práce, tj. zvýšením míry ekonomické aktivity (podílu ekonomicky aktivních na celkové populaci) a snížením strukturální nezaměstnanosti, k čemuž by pomohlo lepší nastavení daní a systému sociálních dávek eliminující tzv. pasti neaktivity. Výše daňové zátěže práce je v zemích střední Evropy značně rozdílná. Nejvyšší implicitní zdanění práce má podle dat Eurostatu Maďarsko (39,8 procenta), jen o málo nižší je v České republice (38,8 procenta). Výrazně nižší je v Polsku (33,9 procenta), a zejména na Slovensku (32,3 procenta).

Ekonomickou úroveň by posunulo také zvýšení objemu fixního kapitálu. Atraktivitu zemí z investičního pohledu určuje celá řada faktorů. Mezi důležité samozřejmě patří výše zdanění. V implicitním zdanění kapitálu jsou rozdíly ve střední Evropě relativně malé (Maďarsko: 21,4 procenta; Polsko: 19,0 procenta; Česká republika: 18,0 procenta; nejnižší je opět na Slovensku: 16,7 procenta).

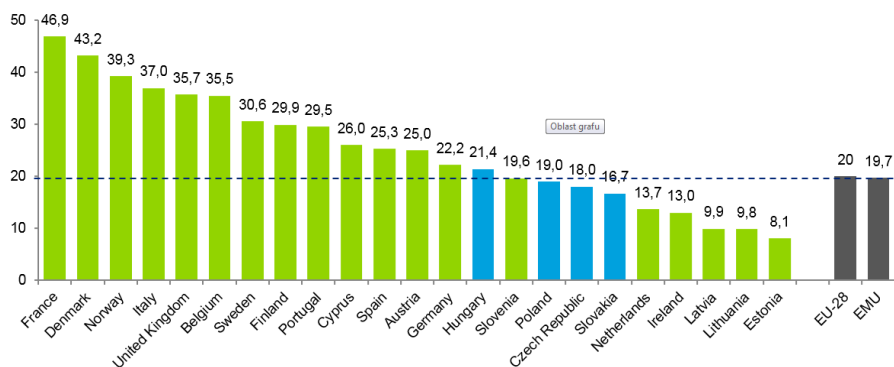
Obr. 5: Složená daňová kvóta

Obr. 6: Implicitní zdanění práce

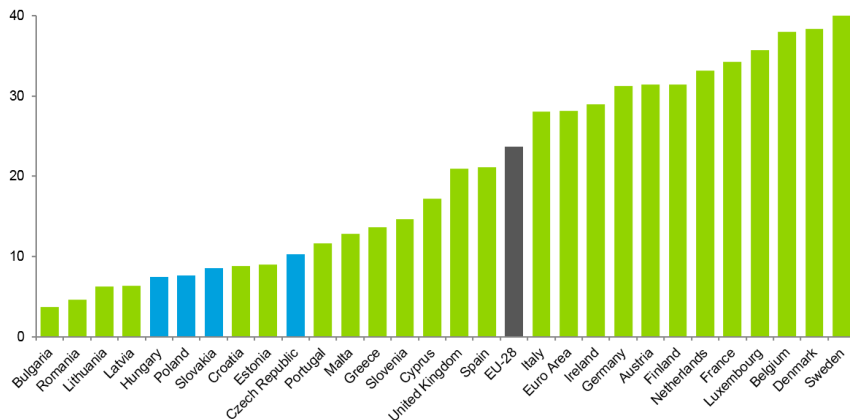
Obr. 7: Implicitní zdanění kapitálu

Zdroj: Eurostat

Dalším důležitým faktorem pro investiční atraktivitu je konkurenceschopnost zemí. Z pohledu nákladů na práci zůstávají země středoevropského regionu stále relativně levné. Průměrné hodinové náklady na práci se pohybují mezi 7,4 až 10,3 euro, průměr EU činí 23,7 euro. Navíc v posledních čtyřech letech klesl reálný efektivní kurz (počítaný s pomocí jednotkových mzdových nákladů) ve všech zemích regionu.

Obr. 8: Náklady práce (eur za hodinu)

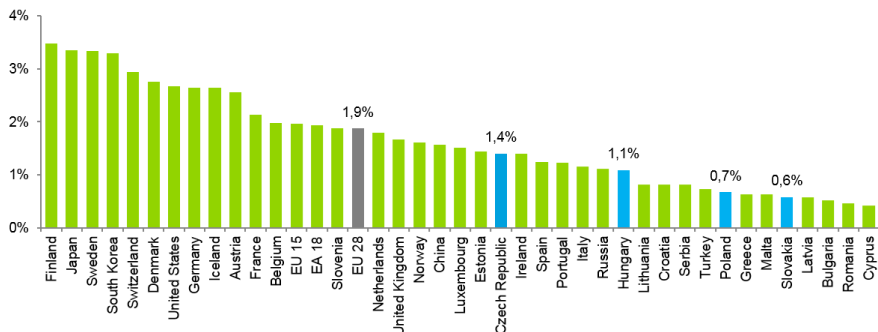
Zdroj: Eurostat

Překážkou pro podnikatele, firmy a potenciální investory jsou ve všech zemích regionu zejména byrokracie, korupce, v případě Maďarska navíc nestabilita a nepředvídatelnost hospodářské politiky vlády, alespoň tak lze stručně shrnout charakteristiky uváděné u jednotlivých zemí v žebříčcích Světového ekonomického fóra (The Global Competitiveness Report) a Světové banky (Ease of doing business ranking).

Klíčovým předpokladem dlouhodobé růstu ekonomiky je ale především zvyšování produktivity výrobních faktorů. Zde by mohly pomoci vyšší investice do výzkumu a vývoje. Země, které se řadí mezi ekonomicky úspěšné, dosahují dlouhodobě nadprůměrně vysokých výdajů v oblasti výzkum a vývoje. Německo či USA v posledních 20 letech do výzkumu průměrně investovaly každý rok 2,5 procenta HDP, Korea 2,8 procenta, Finsko 3,2 procenta, Švédsko 3,5 procenta. Zásadní význam tohoto faktoru podtrhuje také to, že se stal jedním z klíčových cílů programu Evropa 2020, podle něhož by se měly v zemích EU zvýšit výdaje na výzkum a vývoj na 3 procenta HDP.

V České republice se investice do výzkumu a vývoje dlouho pohybovaly kolem 1 procenta HDP. Až poslední tři roky se začaly zvyšovat ke 2 procentům. Pomohlo tomu zejména čerpání evropských fondů. V ostatních zemích regionu jsou investice do výzkumu a vývoje ještě nižší než v ČR. V posledních 10 letech v průměru dosahovaly 1,1 procenta HDP v Maďarsku, 0,7 procenta HDP v Maďarsku a 0,6 procenta HDP na Slovensku.

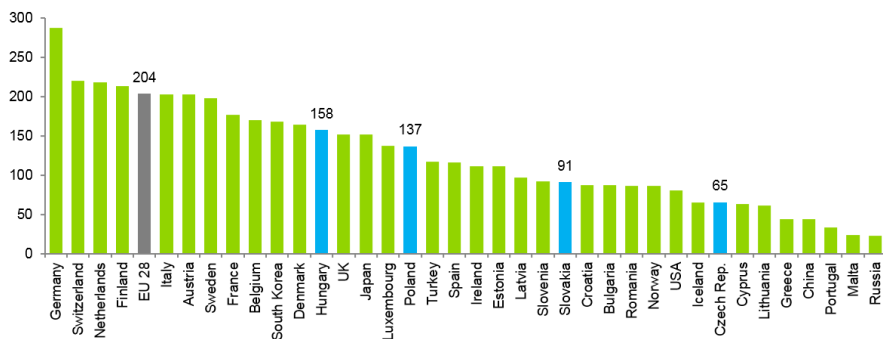
Obr. 9: Výdaje za výzkum a vývoj (% HDP; průměr v letech 2004-2013)

Zdroj: Eurostat

Otázkou je ovšem efektivita těchto investic. V tomto ohledu si nevedou středoevropské země nijak valně. Výdaje v objemu 1 miliardy eur na výzkum a vývoj generovaly 158 patentů u Evropského patentového úřadu v případě Maďarska, 137 patentů v Polsku, 91 patentů na Slovensku a pouze 65 patentů v ČR. Průměr v EU přitom činí 204 patentů na 1 miliardu eur výdajů na výzkum a vývoj. Podobně špatného výsledku dosahuje středoevropské země i relaci patentů k počtu pracovních sil v oblasti výzkumu a vývoje.

Obr. 10: Efektivita výzkumu a vývoje: počet patentů u EPO na 1 mld. eur výdajů na VaV

Zdroj: Eurostat

Závěr

Za poslední čtvrtstoletí se ve střední Evropě mnohé změnilo. První dekáda byla ve znamení transformace socialistického plánování na tržní ekonomiky. Ve druhé se projevily přínosy této změny podpořené vstupem do Evropské unie a rychle postupující globalizací světové ekonomiky. Poslední roky ekonomický vývoj ovlivnila finanční krize a její následky. Českou republiku, Slovensko, Polsko a Maďarsko trápí řada společných problémů, například byrokracie, korupce či negativní demografický výhled. V mnohých ohledech se ovšem liší, v nastavení daňových systémů či fungování trhu práce. V každé zemi lze identifikovat příležitosti, jak zlepšit podmínky k podnikání, zvýšit atraktivitu pro investory a podpořit dlouhodobý hospodářský růst. Ambicí střeoevropských zemí by neměla být jen konvergence k vyspělejším západoevropským ekonomikám, ale schopnost obstát v globální konkurenci.

David Marek pracuje ve společnosti Deloitte na pozici hlavního ekonoma a ředitele v oddělení Finančního poradenství. Věnuje se klientským službám v oblastech využívajících ekonomické analýzy, jako například oceňování, poradenství při fúzích a akvizicích či restrukturalizace. Dříve působil jako ekonom v České národní bance, České spořitelně a na pozici hlavního ekonoma a člena představenstva ve společnosti Patria Finance. Je členem České společnosti ekonomické, vědecké rady České bankovní asociace a poradcem Hospodářské komory České republiky.

Smerovanie slovenskej ekonomiky a členstvo v eurozóne

Ivan Mikloš

Slovenská ekonomika prešla od pádu komunizmu veľmi rôznorodými, často až protirečivými obdobiami.

Napriek tejto rozporuplnosti je slovenský ekonomický príbeh považovaný za „success story“. Slovensko patrí medzi najrýchlejšie rastúce a konvergujúce tranzitívne ekonomiky (spolu s Baltskými štátmi a Poľskom), naša ekonomická úroveň (meraná v HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily) už takmer dosiahla úroveň Českej republiky napriek tomu, že po rozdelení Československa sme dosahovali len 62% českej úrovne, sme jedinou krajinou eurozóny spo-medzi krajín V4, stali sme sa najväčším výrobcom áut na svete v prepočte na počet obyvateľov, atď, atď.

Na začiatku to pritom na success story vôbec nevyzeralo. Po páde komunizmu a centrálne riadenej ekonomiky malo Slovensko šťastie, že bolo súčasťou Československa a takpovediac sa zviezlo na reformách pripravených a spustených na federálnej úrovni skupinou politikov a ekonómov vedených vtedajším federálnym ministrom financií Václavom Klausom. Myslím si, že ak by malo vtedy Slovensko robiť reformy vo vlastnej réžii a vlastnými silami a kapacitami, tak by nám reálne hrozilo podobné vajatanie a potkýnanie založené na čiastkových zmenách a metóde pokusov a omylov, aké sa udiali v Rumunsku, alebo Bulharsku.

Po rozdelení nasledovala éra Vladimíra Mečiara (1992 – 1998), ktorá bola charakteristická na jednej strane istou zotrvačnosťou pozitívnych zmien nastolených od pádu komunizmu do rozpadu Československa, budovaním potrebných inštitúcií samostatného štátu, ale čoraz viac aj narastaním deformácií v politickom aj ekonomickom vývoji.

Slovensko bolo v tom čase izolované, vylúčené z integračných procesov (EÚ, NATO, OECD), s minimálnym prílevom zahraničných investícií. Privatizácia, ale aj štátom vlastnené banky a veľké podniky (najmä v energetike a plynárenstve) sa stali zdrojom obrovskej korupcie, neprebíhala reštrukturalizácia zastaralého priemyslu. Expanzívna rozpočtová politika bola neutralizovaná reštriktívnou menovou politikou, čo prinieslo vysoké úrokové miery a zvyšovalo platobnú neschopnosť v ekonomike. Štát prestal uhrádzať svoje záväzky, čím situáciu ešte viac zhoršoval. Tri najväčšie štátom vlastnené banky sa ocitli na pokraji krachu.

V tejto situáciu prebrala krajinu v roku 1998 široká koaličná vláda Mikuláša Dzurindu (skladala sa z deviatich strán). Za štyri roky svojho vládnutia vymazala integračné manko voči susedom vo V4, ozdravila a sprivatizovala banky a veľké energetické podniky, ozdravila verejné financie a nastolila makroekonomickú rovnováhu, vytvorila podmienky pre prílev zahraničných investícií, zvýšila transparentnosť a znížila korupciu.

Na konci roka 2002 vznikla druhá vláda Mikuláša Dzurindu, tentoraz už programovo omnoho homogénnejšia. Vytvorili ju štyri stredopravé strany, ktoré sa zhodli na potrebe hlbokých štrukturálnych reforiem, ktoré zvýšia našu konkurencieschopnosť a povedú k vyššiemu a udržateľnému ekonomickému rastu. Vláda pripravila v priebehu roka 2003 balík ambiciózných reforiem, ktorých väčšina bola spustená od začiatku roka 2004.

Išlo o nasledovné reformy:

- reforma verejných financií
- daňová reforma
- fiškálna decentralizácia
- reforma sociálneho systému
- dôchodková reforma
- reforma trhu práce
- reforma zdravotníctva

Vďaka týmto reformám si Slovensko získalo rešpekt a uznanie a prilákalo veľké množstvo zahraničných investícií. V roku 2004 sme boli Svetovou bankou označení za najreformnejšiu krajinu na svete, ale najdôležitejšie bolo, že vďaka týmto reformám Slovensko urobilo v rokoch 2004 – 2008 doslova konvergenčný skok. Voči priemeru EÚ28 stúpila v rokoch 2004 – 2008 ekonomická úroveň Maďarska o 1 %, Českej republiky o 3 %, Poľska o 5 %, ale pri Slovensku až o 16 %.

Reformy druhej Dzurindovej vlády boli najdôležitejšou príčinou, ktorá umožnila, že v súčasnosti je Slovensko takmer na ekonomickej úrovni Českej republiky.

Od roku 2006 až doteraz vládne s krátkou prestávkou (Radičovej stredopravá vláda od júla 2010 do apríla 2012) na Slovensku Robert Fico. Napriek svojim sľubom o zrušení všetkých reforiem bola jeho prvá vláda v tomto ohľade veľmi pragmatická a až na nepodstatné kozmetické zmeny reformy nerušila. Ale ani nerobila žiadne ďalšie, potrebné. Do roku 2008 si užívala rekordné ekonomické rasty spojené s enormným rastom verejných príjmov, po prepuknutí globálnej ekonomickej krízy pokračovala v predkrízovej fiškálnej rozšafnosti, čo samozrejme znamenalo vysoký nárast deficitu verejných financií a verejného dlhu. Radičovej krátka vláda toho veľa urobiť nestihla, najdôležitejším výsledkom bolo naštartovanie procesu konsolidácie verejných financií, reforma zákonníka práce a zvýšenie transparentnosti vo verejnom obstarávaní.

Druhá Ficova vláda je už vo vzťahu k reformám menej ohľaduplná. Myslím si, že hlavným dôvodom nie je ideológia, ale skôr nutnosť znížiť deficit verejných financií a neschopnosť robiť to systémovým spôsobom, ktorý by neohrozoval našu konkurencieschopnosť a ekonomický rast. Takže vláda zrušila rovnú daň (zaviedla zvýšenú sadzbu 25% pre vyššie príjmy fyzických osôb a zvýšila daň zo zisku z 19% na 23%, v súčasnosti 22%) a oklieštila druhý pilier dôchodkového systému (znižila príspevky do neho z 9% mzdy na 4% mzdy), znížila flexibilitu trhu práce.

Za úspešným slovenským ekonomickým príbehom stoja dve vlády Mikuláša Dzurindu v rokoch 1998 – 2006, v rámci toho však najmä veľmi intenzívne reformné úsilie druhej vlády (2002 – 2006). Tieto vlády naozaj zmenili charakter slovenskej ekonomiky. Reformy založené na liberalizácii, deregulácii, privatizácii, zlepšovaní podnikateľského prostredia a hlbokých štrukturálnych reformách priniesli viditeľné výsledky. Zásadne sa zvýšila miera ekonomickej slobody, podiel verejných výdavkov na HDP klesol z 52,1% v roku 2000 na 37,7% v roku 2004 a 35% v roku 2008. Výrazne sa znížil verejný dlh a deficit verejných financií, miera nezamestnanosti klesla z 20% v roku 2001 na menej ako 10% v roku 2008, Slovensko malo v tom čase najvyšší prílev zahraničných investícií vo V4, znížilo sa riziko chudoby atď.

Akú úlohu v celom tomto procese zohralo euro a vstup Slovenska do eurozóny?

V zásade pozitívnu. K rozhodnutiu o vstupe do eurozóny došlo v roku 2003, v novembri 2005 sme vstúpili do ERMII (euročakáreň), v roku 2008 sme boli oficiálne akceptovaní a bola schválená centrálna parita (konvergenčný kurz)

a od začiatku roka 2009 sme sa stali po Slovinsku druhou transformujúcou krajinou, ktorá vstúpila do eurozóny.

Bez reforiem druhej Dzurindovej vlády by vstup nebol možný, pretože by sme neplnili potrebné maastrichtské kritériá. Naštartovanie procesu vstupu bolo však dôležité aj v tom, že ochránilo reformy po nástupe prvej Ficovej vlády. Fico totiž po prevzatí moci v roku 2006 vyhlásil, že ešte nevie, či Slovensko bude pokračovať v procese vstupu. Keďže v tom čase zároveň vyhlasoval, že zruší reformy druhej Dzurindovej vlády, trhy znervózneli a slovenská koruna začala prudko devalvovať. Fico v panike prehodnotil svoj postoj a verejne vyhlásil, že jeho vláda bude pokračovať v procese vstupu do eurozóny, čo ho potom limitovalo aj pri potenciálnom rušení reforiem, pretože by to ohrozilo splnenie kritérií na vstup.

Takže euro vlastne ochránilo reformy pred nesystémovými zásahmi a zmenami.

Euro prinieslo slovenskej ekonomike očakávané pozitívne efekty, aj keď prinieslo zároveň aj nové riziká a náklady. Pozitíva sa ukázali dokonca ešte pred oficiálnym vstupom. Keď po páde Lehman Brothers v septembri 2008 naplno udeľala svetová finančná kríza, tak slovenská koruna už bola zafixovaná na euro (od júla 2008). De facto sme teda už mali euro, aj keď de jure ešte nie. A vyhli sme sa kurzovým výkyvom, ktorými museli v čase finančnej krízy prejsť meny ostatných krajín V4.

Slovenská ekonomika je malá, extrémne otvorená a exportne zameraná ekonomika so silnými väzbami na eurozónu, takže stabilita meny a zníženie transakčných nákladov sú zásadné faktory s pozitívnym vplyvom. Zároveň však platí, že nemožnosť znehodnotenia meny ešte zvyšuje dôležitosť zodpovednej ekonomickej politiky, ktorá bude zvyšovať našu konkurencieschopnosť. V opačnom prípade totiž hrozí, že stratu konkurencieschopnosti nebudeme môcť kompenzovať znehodnotením meny a ocitneme sa v „gréckej pasci“.

Slovensku síce táto grécka pasca akútne nehrozí, obávam sa však, že sa postupne zvyšuje takéto riziko. Efekty starých reforiem postupne vyprchávajú, navyše sa mnohé z nich deformujú a okliešťujú, nové reformy sa nepripravujú a nezavádzajú.

Konkurencieschopnosť je podmienená najmä nasledovnými faktormi:

- zdravé a udržateľné verejné financie
- zlepšujúce sa podnikateľské prostredie
- efektívny verejný sektor
- znalostná spoločnosť (veda, inovácie, školstvo)

Aká je v týchto oblastiach situácia? Ficova vláda síce znižuje deficit verejných financií, avšak zlým spôsobom. Zvyšuje dane, najmä priame a neznižuje neproduktívne verejné výdavky. Tým nezlepšuje udržateľnosť verejných financií a zhoršuje našu konkurencieschopnosť.

Podnikateľské prostredie sa podľa všetkých hodnotení a prieskumov zhoršuje. Efektívnosť verejného sektoru je nízka, nerobia sa žiadne skutočné reformy. Úroveň školstva, inovácií a vedy je nízka, dokonca sa podľa medzinárodných porovnaní nezlepšuje, skôr naopak.

Budúce smerovanie slovenskej ekonomiky bude závisieť od toho, či vo vyššie uvedení oblastiach dôjde k potrebným zmenám a reformám, alebo nie. Pretože reformy síce môžu priniesť pomerne rýchle pozitívne výsledky, ale mali by byť trvalým procesom. A členstvo v eurozóne môže pomôcť, ale môže byť zároveň aj hrozbou a rizikom. Čo preváži, závisí zase na reformách.

Ivan Mikloš je prední slovenský ekonom, poslanec Národnej rady Slovenskej republiky a člen Výboru NR SR pro finance a rozpočet.

V roce 2004 byl časopisem Euromoney vyhlášen „Nejlepším ministrem financí“. V roce 1991 se stal Ivan Mikloš ministrem privatizace, mezi lety 1998 až 2002 zastával post místopředsedy vlády pro ekonomiku. Své zkušenosti využil jako místopředseda vlády a ministr financí v letech 2002 až 2006 a 2010 až 2012. Za jeho vládního působení Slovensko vstoupilo do OECD (2000), NATO (2004) a do EU (2004). Ivan Mikloš prosadil důležité reformy především v daňové oblasti. Jako držitel mnoha domácích i mezinárodních ocenění a je považován za jednoho z nej přednějších slovenských ekonomů. Je autorem „Knihy reforiem“ (2005) a dalších odborných publikací.

Zaostávání Česka za Slovenskem v tempu HDP: vliv strukturálních odlišností, rozdílné ekonomické politiky nebo nahodilých faktorů?

Pavel Sobíšek

Období 2009 - 2014, jehož podstatná část zůstane v dějinách ekonomie zapsána jako období globální finanční krize, se vyznačovalo systematickým zaostáváním Česka za Slovenskem v tempu reálného HDP. Zatímco se výkon slovenské ekonomiky do konce roku 2014 proti poslednímu předkrizovému kvartálu 3Q08 zvýšil o 7,8 %, českému HDP stále zbývaly 0,2 % k dosažení jeho předkrizové úrovně. V přepočtu na průměrné roční změny HDP znamenala uvedená čísla předstih Slovenska proti Česku o citelných 1,4 procentního bodu. Cílem ekonomické analýzy Unicredit Bank, jejíž některé výsledky zde prezentujeme, bylo odhalit příčiny rozdílné výkonnos-

ti české a slovenské ekonomiky a posoudit, zda existují předpoklady pro pokračování tohoto nesouladu.

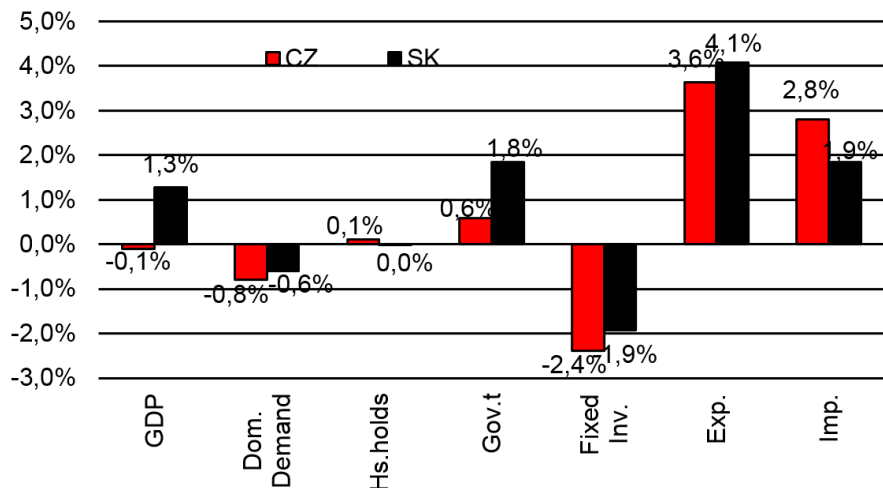
Při hledání příčin zaostávání české ekonomiky jsme mohli vynechat přímé dopady finanční krize z roku 2009. Nejsou nejmenší pochybnosti, že český finanční sektor přečkal krizi ve velmi dobré kondici, podobně jako slovenský, takže se poruchy ve finančním zprostředkování nestaly brzdou ani jedné ze zmíněných ekonomik. Oblastmi našeho pátrání jsou tedy strukturální rozdíly uvnitř ekonomik na straně poptávky i na straně produkce, jakož i rozdíly v ekonomických politikách.

Poptávkové faktory

Pohled na poptávkovou stranu HDP ponechává soukromou spotřebu jako jedinou složku, která k vyšší výkonnosti Slovenska nepřispěla. Faktory jako změna zaměstnanosti, politika odměňování a sklon domácností ke spotřebě se mezi zeměmi zřejmě výrazně nelišily. Vládní spotřeba naproti tomu rostla na Slovensku v ročním průměru o 1,2 procentního bodu rychleji než v Česku. Investiční aktivita v období 2009 - 2014 v obou zemích proti minulosti klesla. V Česku byl průměrný roční pokles sice o 0,3 procentního bodu silnější, ovšem vzhledem k relativně horšímu výkonu celé české ekonomiky se podíl tvorby fixních investic na HDP propadl méně a zůstal relativně vyšší. Uvedené tvrzení je platné pro soukromé i veřejné investice. Pokud ovšem vezmeme v potaz existenci PPP projektů, které se realizovaly jen na Slovensku, lze konstatovat, že byl slovenský veřejný sektor při investování mírně aktivnější, slovenský soukromý sektor ale výrazně méně aktivní než jejich české protějšky.

Nejvýraznější rozdíl v ekonomické výkonnosti mezi Českem a Slovenskem jde na vrub čistému exportu, a to z obou jeho stran. Průměrné roční tempo růstu exportu zaostávalo v Česku o 0,5 procentního bodu, průměrné roční tempo importu pak bylo vyšší o 0,9 procentního bodu. Vzhledem k velkému významu zahraniční poptávky v obou, značně otevřených ekonomikách, přispěly rozdíly v čistém exportu k celkovému výkonnostnímu rozdílu více než třemi čtvrtinami. Pozoruhodné je, že se téměř celé rozevírání nůžek v exportní výkonnosti mezi zeměmi datuje do krátkého období mezi 4Q11 a 1Q13. Přesně stejné období odpovídá šesti kvartálům trvající recesi v české ekonomice, které se Slovensko vyhnulo.

Graf č. 1: Průměrná roční tempa růstu HDP a jednotlivých komponent poptávky v české a slovenské ekonomice (3Q08-3Q14)

Faktory ze strany produkce

Dosavadní poznatky nabízejí hypotézu, že Slovensko mohlo těžit z nástupu nových exportních kapacit v průmyslu. Data o hrubé přidané hodnotě v odvětvové struktuře ale potvrzují tuto hypotézu jen pro malou výše zpracovatelského průmyslu. V pětiletém srovnání 2008 - 2013 dokonce byla technologicky náročná odvětví zpracovatelského průmyslu¹ jedinou částí ekonomiky, pro níž dosáhl růst hrubé přidané hodnoty v Česku lepších výsledků než na Slovensku. Slovenský růst byl ze strany produkce zejména funkcí zvyšování přidané hodnoty ve znalostně náročných odvětvích služeb². Tři z pododvětví s největším rozdílem v dynamice přidané hodnoty ve prospěch Slovenska zde stojí za zmínku, přičemž každé je patrně spojeno s jiným příběhem.

Prvním jsou služby IT. Měřeno podílem přidané hodnoty na celé ekonomice, Slovensko v tomto oboru za Českem dlouhodobě zaostávalo a právě během posledních pěti let svůj handicap odstranilo. Ve druhém z pododvětví, službách spojených s outsourcingem, se Slovensko v posledních letech dokonce dostalo do vedení (s podílem 3,6 % proti českým 3,2 % za rok 2013) a v tomto případě je možným vysvětlením pozice Slovenska jakožto jediné členské země eurozóny v CE4. Právě na jeho území zřejmě řada nadnárodních firem soustředila svá administrativní a účetní oddělení s cílem zjednodušení procesů a úspory nákladů. Posledním pododvětvím, jež zmíníme, je „umění, zábava, rekreace“.

¹NACE 20-21, 26-30

²NACE 58-66, 69-75, 90-93

Zde vychází slovenská pozice proti české relativně nejsilnější (podíl na ekonomice 2,4 % proti českým 1,1 %), pro tento rozdíl jsme ale věrohodné vysvětlení nenašli.

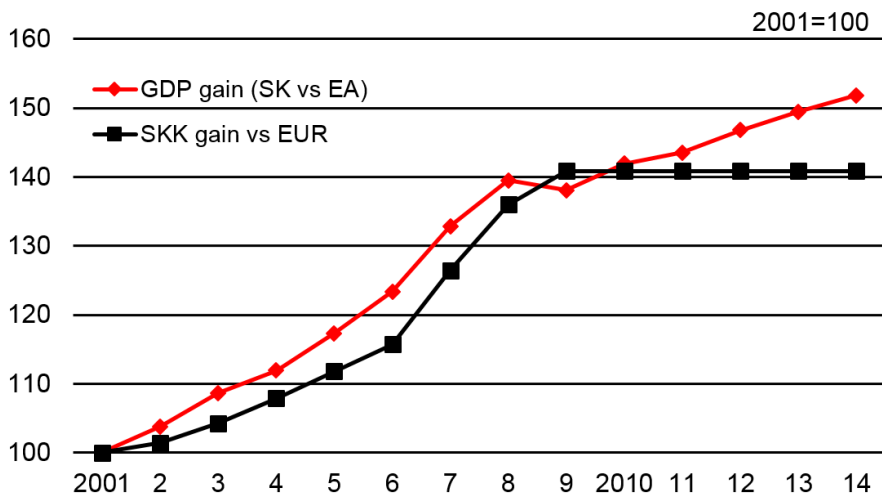
To, že se potvrdily spíš služby než zpracovatelský průmysl jako zdroj růstu ekonomiky Slovenska, nemusí znamenat, že pro ni nebyly prvotním a významným impulsem nové exportní kapacity. Související investice jsou složitým ekonomickým procesem. V různých fázích svého rozvoje způsobují zvýšení přidané hodnoty v řadě odvětví, nejen v odvětví své finální výroby. Celkově pak mají schopnost proměňovat strukturu ekonomiky.

Následný logický krok naší analýzy pak spočíval v porovnání přílivu a stavu přímých zahraničních investic Česka a Slovenska. Jak se však ukázalo, tyto statistiky osvětlit rychlejší růst slovenské ekonomiky příliš nepomohou. Do roku 2008, tedy ještě v předkrizovém období, mělo v přílivu investic navrch Slovensko, ať již kvůli někdejšímu dohánění reformního zpoždění nebo díky přípravě ekonomických subjektů na příchod eura. Po krizi příliv investic do obou zemí zeslábl, na Slovensko dokonce výrazněji. Stavem přímých investic na konci 2013 se zdá být pozice obou zemí naprosto vyrovnaná. Zpracovatelský průmysl tvoří z celého balíku 32 % v Česku a 30 % na Slovensku. To samozřejmě nevylučuje, že Slovensko dokázalo přitáhnout projekty, které se v průměru nevyznačovaly vysokým objemem investic, nýbrž vyšší efektivitou a multiplikačním efektem.

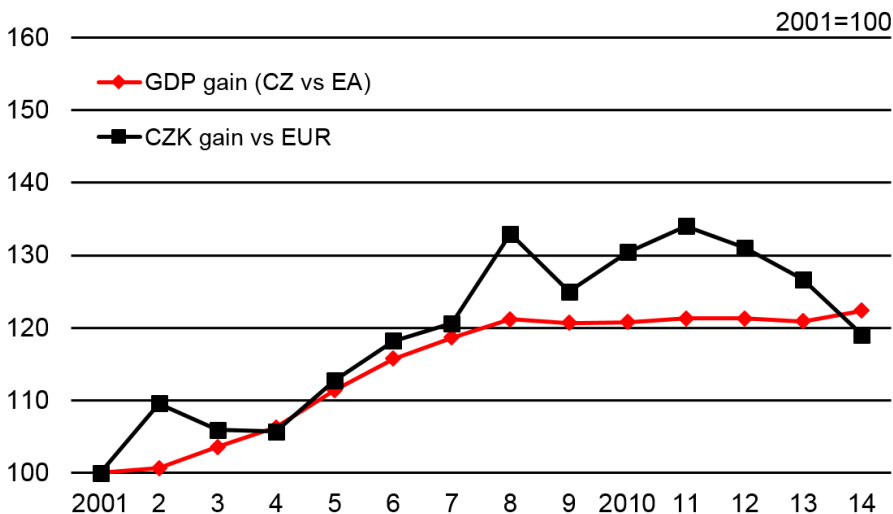
Ekonomické politiky

Mohly k úspěchu Slovenska přispět ekonomické politiky? Naše závěry dávají na položenou otázku kladnou odpověď. Předně, brzdou české ekonomiky se v jisté fázi stal nadhodnocený směnný kurs. V období 2001 - 2007 posilovaly měny Česka i Slovenska tempem, které odpovídalo tempu jejich reálné konvergence k eurozóně. Po celé následné období 2008 - 2013 ovšem vychází ve stejné optice česká koruna jako nadhodnocená, z toho výrazně nadhodnocení v letech 2008, 2010, 2011 a 2012. Slovensko se naproti tomu dostalo jen do fáze mírného nadhodnocení měny, a to těsně po přijetí eura v jediném roce 2009. Nutno dodat, že odlišná pozice zemí z hlediska jejich směnných kursů v roce 2008 vznikla rychlejším růstem slovenské ekonomiky proti české, nikoliv rychlejším zhodnocováním české koruny než slovenské. Až intervence ČNB v listopadu 2013 nadhodnocení české měny odstranily, čímž možná odstranily jednu z příčin zaostávání Česka v tempu růstu HDP.

Graf č. 2: Předstih růstu HDP Slovenska před eurozónou a zhodnocování slovenské měny

Graf č. 3: Předstih růstu HDP Česka před eurozónou a zhodnocování české měny

Další odlišností ekonomické politiky obou zemí je složená daňová kvóta, tedy podíl výběru daní a sociálního pojistného na HDP. V té došlo na Slovensku vlivem reforem v letech 2002 - 2007 k výraznému poklesu, který kontrastoval s mírným růstem

v Česku. Po roce 2008 zůstaly nůžky mezi zeměmi rozevřené s menšími výkyvy o 4 procentní body ve prospěch nižší kvóty na Slovensku. Těžko hledat přímé důkazy pro tvrzení, že právě nižší míra zdanění stála za slovenským předstihem růstu HDP v posledních letech. Zřejmě ale může platit, že omezování daňové zátěže spolu s dalšími reformami v letech před krizí nastartovalo na Slovensku ekonomický boom, jehož setrvačnost se projevovala ještě po roce 2009.

Také fiskální politika mohla nést svůj díl odpovědnosti za ekonomické zaostávání Česka. Kumulace změn v bilanci veřejných rozpočtů za období 2008 - 2014 vychází v přepočtu na HDP pro obě země téměř totožně. Pokud ovšem očistíme výsledek o vliv zákona o vyrovnaní státu s církvemi v Česku, obrázek se poněkud změní. Uvedená operace zhoršila účetní bilanci veřejných rozpočtů v roce 2013 o 1,4 % HDP, aniž by přinesla české ekonomice jakýkoliv fiskální impuls. V závislosti na odhadu multiplikátoru fiskálních výdajů lze tedy argumentovat, že restriktivnější česká politika zkrátila průměrný roční růst HDP za období 2008 - 2014 zhruba o 0,2 procentního bodu. Druhou stránkou mince je samozřejmě větší manipulační prostor, který přísnější fiskální politika z minulosti ponechala českým vládám do budoucna.

Resumé

Ekonomické zaostávání Česka za Slovenskem v tempu HDP za období 2009 - 2014 nebylo výsledkem jednoho dominantního faktoru, nýbrž širokého spektra drobnějších odlišností ve vývoji na poptávkové i produkční straně ekonomik, které jsou si jinak strukturálně značně podobné. Menší, jednorázový impuls patrně čerpala slovenská ekonomika také ze vstupu země do eurozóny, a to hlavně díky tomu, že vstupovala jako jediná ze zemí CE4. K zaostávání Česka zřejmě přispěly rovněž nadhodnocený směnný kurs a přísnější fiskální politika. Kromě uvedených, identifikovatelných příčin nelze vyloučit, že se o relativní úspěch Slovenska zasloužily i další podněty. Ty mohly souviset se setrvačností impulsu, který dodaly slovenské ekonomice již v předkrizovém období významné reformy, svou roli ovšem mohly sehrát i nahodilé faktory cyklické povahy. Žádná z identifikovaných příčin lepší výkonnosti slovenské ekonomiky oproti české ovšem nedává předpoklad ke stejnému působení v budoucnu. Závěr naší analýzy je proto takový, že neobjeví-li se nové divergenční faktory, měla by se v dalším období tempa změn v HDP mezi Českem a Slovenskem udržovat víceméně vyrovnaná.

Pavel Sobíšek pracuje v UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, je členem Vědeckého grémia při České bankovní asociaci a do konce roku 2012 byl předsedou správní rady Garančního fondu Burzy cenných papírů Praha.

Pavel Sobišek vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu University Karlovy, obor teorie pravděpodobnosti a matematická statistika. Svá studia ukončil rigorózní zkouškou v roce 1986. V letech 1985 až 1991 se zabýval hydrologickým výzkumem v podniku Stavební geologie. Svou profesní kariéru v bankovníctví zahájil nástupem do Živnostenské banky v roce 1991 na pozici analytika kapitálových trhů. Od roku 1995 zastával funkci hlavního analytika. V roce 1998 nastoupil do Bank Austria Creditanstalt CZ jako hlavní ekonom. Na stejné pozici pracoval po fúzích v HVB Bank, UniCredit Bank Czech Republic a nadále pracuje v UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia.

Strukturální reformy a podpora podnikatelů jsou podle řečníků klíčové pro budoucnost ekonomik Visegrádské čtyřky

Diskuze

Po vystoupení jednotlivých řečníků dostaly prostor i divácké dotazy. Jejich otázky se netýkaly pouze konkrétních aspektů, které zmínili řečníci, ale zaměřily se i na ekonomickou situaci dalších zemí bývalého východního bloku a na prognózy ekonomiky do budoucnosti.

První dotaz mířil na shrnutí současného stavu ekonomik, tážající poprosil řečníky, zda by mohli dát nějaká doporučení nejen pro českou, ale i evropskou vládu a zároveň vznesl dotaz, jak je s českou situací spojen tzv. „Junkerův balíček“

Podle Davida Marka české ekonomice může pomoci fiskální daňová reforma, která změní podíl přímých a nepřímých daní. Právě takovéto změny by měly být pozitivní pro podnikatelské prostředí. Důležitost podpory podnikatelů podpořil i Pavel Sobišek. Podle něj je nejdůležitější, aby politici neházeli klacky pod nohy podnikatelům. „Podnikatelský sektor se o sebe dokáže v několika dalších letech postarat, pokud nedostane od politické scény další rány v podobě druhých sazeb daně z příjmů právnických osob a něčeho podobného,“ řekl Sobišek. Luděk Niedermayer i Ivan Mikloš pak zdůraznili strukturální reformy, které jsou důležité pro růst ekonomik.

Pokud jde o junkerův balíček, tak podle Lud'ka Niedermayera na něm Česká republika nemá příliš velký zájem. V zemích, kde funguje bankovní sektor, jsou dostupné levné úvěry. Tedy rozdíl mezi komerčním financováním a projekty přes Junkerův balíček není dramatický. „Druhá, možná podstatnější věc je, že my máme přístup ke snáze dostupným fondům, takzvaným kohezním. Ty peníze jsou nám nejen lépe dostupné, hlavně jsou mnohem měkčí, než Junkerův balíček,“ dodal Niedermayer s tím, že projekty financované přes Junkerův balíček si na sebe musejí vydělat, u kohezních jde pouze o jejich udržitelnost. Dále také zdůraznil, jak jsou pro nás důležité investice z ostatních zemí.

S tím tématem souvisela i otázka mířená na Ivana Mikloše. „Jaký je Váš názor na to, že po výrazném úspěchu slovenských ekonomických reforem, i ve světovém měřítku, dochází k jejich odklonu, zpomalení či zrušení?“ tážající se také zeptal na hlavní příčinu toho, proč slovenský volič vzhledem k úspěšným reformám volil Roberta Fica. Zda to bylo způsobné přetrvávající vysokou nezaměstnaností, nebo jeho populismem. Podle Mikloše jsou na vině samotné reformy, které jsou všude na světě nepopulární. „Lidé se jich bojí a problém je v tom, že politici chtějí být populární, proto se bojí reforem. Z toho se často vyvozuje závěr, že dělat reformy znamená politický neúspěch,“ vysvětlil Mikloš. Podle něj to tak ale nemusí být a Slovensko je toho důkazem. Dodal také, že Fico z těchto reforem těžil, a když padla vláda Ivety Radičové, voliči to pravicové vládě neodpustili.

Další zajímavou otázkou do diskuse byla ta, ve které se diskutující otázel na situaci v České republice, pokud by přijala euro. Podle Pavla Sobíška by nebyla moc odlišná oproti dnešku. Důležité podle něj je, na jaké úrovni by byla fixována česká koruna k euru, která by byla oproti dnešnímu kurzu asi o něco silnější. „Vstoupili bychom do

europa s nadhodnoceným kurzem a nepomáhala by nám setrvačnost pomalého růstu ekonomiky, která pomáhala Slovensku. Takže kurz by nás v prvních letech členství v eurozóně pravděpodobně brzdil,“ přiblížil Sobišek.

Diskuse se dále zaměřila na samotné fungování eurozóny. Podle Ivana Mikloše je důležité, aby Evropská unie učinila reformy, které povedou u států ke konvergenci konkurenceschopnosti, které mohou zvýšit ekonomickou úroveň. Dále je podle něj důležitá také existence pravidel členství v eurozóně, které budou vynutitelné a zároveň by měly mít jednotlivé země možnost výstupu. S tím ale nesouhlasil Luděk Niedermayer, podle něj právě nemožnost výstupu zaručuje její robustnost. „Myslím, že jádrem pro přežití eurozóny je společný respekt k pravidlům. To je to, co nyní postrádáme,“ zdůraznil Niedermayer.

Další otázka směřovala přímo na Ivana Mikloše, zda by mohl srovnat ekonomickou situaci Ukrajiny s Bulharskem, Rumunskem, popřípadě se zeměmi Visegrádské čtyřky. Podle dotazovaného je situace na Ukrajině zoufalá a nutně vyžaduje reformy. Země byla v zajetí oligarchů, kteří znemožnili tvorbu reform. „Ve srovnání s Polskem bylo HDP na obyvatele třikrát nižší před konfliktem na Ukrajině, nyní je až pětikrát nižší, i přes fakt, že v roce 1990 měly Ukrajina s Polskem HDP na obyvatele stejný, stejně tak výchozí podmínky a potenciál,“ řekl Ivan Mikloš. Bulharsko a Rumunsko byly podle něj k minimálním reformám a změnám donuceny díky integračnímu procesu do EU, který zajistil standardizaci podmínek a poměrů.

Debatě se nevyhnulo také téma aktuální. „Do jaké míry ovlivnily protiruské sankce státy Visegrádské skupiny a pokusili byste se o komparaci?“ zaznělo z publika. Podle Ivana Mikloše dopad protiruských sankcí na ekonomiky Visegrádské skupiny v celku nebyl významný. Pouze v případě Polska, jakožto jednoho z největších vývozců jablek, byla země v tomto odvětví zasažena výrazněji. David Marek je podobného názoru jako Ivan Mikloš. Západ si mohl dovolit vůči Rusku přísnější sankce, protože v makroekonomickém pohledu je jejich dopad limitovaný. „Dopady ekonomických sankcí na země střední Evropy byly relativně omezené, protože přímé obchodní vazby na ruskou ekonomiku jsou omezené. Podíl českého exportu do Ruska klesl ke třem procentům,“ upřesnil David Marek.

Sborník konference „Vývoj ekonomik Visegrádské skupiny“ konané v Praze 16. 3. 2015 z iniciativy a se záštitou poslance Evropského parlamentu pana Lud'ka Niedermayera.

názory & vzdělávání

TOPAZ z.s.,
Újezd 450/40, 118 00 Praha 1, Česká Republika
www.top-az.eu

